

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

doi 10.59226/3041-1971.1.2024.37-45

УДК 316.46:378.011.3-057.175]:355.23

КІТІРОВ Максим Олександрович

кандидат юридичних наук, заступник начальника Київського інституту Національної гвардії України з наукової роботи

ORCID ID 0000-0001-6301-7481

ПУГАЧ Анжеліна Володимирівна

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з підготовки військ Київського інституту Національної гвардії України

ORCID ID 0000-0003-1907-9380

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НГУ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

У статті актуалізовано питання значущості лідерської компетентності майбутніх офіцерів НГУ у сучасних умовах складного безпекового середовища, євроатлантичного вибору України, збройної агресії РФ проти України. У зв'язку з цим наголошено на необхідності підготовки високоосвічених, компетентних, умотивованих професіоналів безпекового сектору, до якого належить НГУ. Їх успішність визначають професійність, адаптивність, мобільність та лідерські якості. Як багатоаспектний соціально-історичний і психологічний феномен, лідерство розглянуто на основі теорій лідерології, що забезпечує розуміння сутності впливу на підлеглих і командирів; особливостей їх підготовки, шляхів професійного й особистісного зростання. Розвиток військового лідерства пов'язано з самим його призначенням та викликами сучасної безпекової ситуації.

Вказано на значущість компетентного підходу у розвитку лідерської компетентності майбутнього офіцера НГУ, що відображено у новій парадигмі військової освіти. Постає сучасного військового лідера в НГУ актуалізовано з урахуванням певного зразку за вимогами НГУ, особливостями здійснення службової діяльності.

Актуалізовано поняття лідерської компетентності військових фахівців та уточнено напрями її формування. Зазначено, що для розвитку лідерської компетентності майбутнього офіцера НГУ важливі як наявні моделі лідерства, досвід українських ВВНЗ, зокрема Київського інституту Національної гвардії України, так і успішні зарубіжні практики як-от Національної академії Збройних сил США.

Ключові слова: лідерство; компетентність; безпекова сфера; майбутній офіцер; НГУ; лідерський потенціал; парадигма.

Постановка проблеми. На сучасному етапі цивілізаційного розвитку перед усією міжнародною спільнотою постають нові глобалізаційні виклики і

загрози, пов'язані з поглибленням фінансово-економічної кризи, радикалізацією суспільства, поширенням транснаціонального і внутрішнього тероризму,

зростанням злочинності, загостренням міжетнічної та релігійної ворожнечі й інші. Це впливає на безпекову ситуацію у світі в цілому та потребує посилення уваги до безпекової сфери у різних державах зокрема.

В Україні розвиток безпекового середовища нині ускладнено таким дестабілізуючим фактором як повномасштабна збройна агресія російської федерації, у відсічі якої значущим є нарощування спроможностей складових сил безпеки і оборони, до яких належить Національна гвардія України. Йдеться про підготовку високоосвічених, компетентних, умотивованих військових професіоналів, здатних своєчасно реагувати на загрози національній безпеці у воєнній сфері, ефективно виконувати бойові завдання і завдання за призначенням, брати результативну участь у спеціальних, стабілізаційних, антитерористичних і миротворчих операціях тощо. У зв'язку з цим, зважаючи на складність та різноаспектність функцій Національної гвардії України, регламентованих Законом України «Про Національну гвардію України» [1], показниками успішності діяльності офіцера-нацгвардійця, відповідно до Візії НГУ [2], постають професійність, адаптивність, мобільність, взаємосумісність та ефективність у протидії викликам і загрозам, а також лідерські якості, що забезпечують змогу ухвалювати складні рішення, брати відповідальність за їх наслідки, слугувати взірцем для наслідування тощо.

Розвиток лідерства і формування професійних компетентностей військовослужбовців на основі сучасних підходів до підготовки кадрів безпекової сфери, орієнтованих на стандарти збройних сил держав-членів НАТО, а також урахування національних традицій та нинішнього досвіду ведення бойових дій – наскрізна ідея нової парадигми військової освіти. Зокрема, в Концепції трансформації системи військової освіти [3], ухваленню якої передували численні дискусії фахівців та експертів у військовій галузі (Д. Вітер, А. Вітченко, О. Мітягін, В. Осьодло, А. Сиротенко, В. Телелим та інші), виявлено основні суперечності щодо підготовки персоналу, які засвідчують неспроможність традиційної моделі забезпечити неперервний професійний розвиток військових фахівців упродовж військової кар'єри, її невідповідність світовим тенденціям та досвіду країн Альянсу з розвитку військової освіти в умовах динамічних змін, отже, потребу в осучасненні і модернізації.

У зв'язку з цим заявлена трансформація системи військової освіти охоплює оновлення освітніх програм з розвитку нового стилю військового лідерства

як ключового компонента професійної діяльності окремого гвардійця, різних військових підрозділів НГУ, що передбачає ствердження характеру і професіоналізму, необхідних для лідерських функцій під час виконання завдань за призначенням та у повсякденній діяльності [2, с. 4]. Це забезпечується передусім упровадженням компетентнісного підходу в підготовку військових лідерів, орієнтованих на реалізацію лідерської місії – згуртування військових колективів та їх спрямування на досягнення поставленої мети. Ураховуючи означене, порушена у статті проблема набуває особливої значущості.

Аналіз актуальних наукових досліджень і публікацій. Осмислення досвіду становлення військових лідерів, відображеного у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, засвідчує неабиякий дослідницький інтерес до лідерології. Зокрема, феномен лідерства в теоретичному й історичному аспектах вивчали українські вчені С. Калашнікова, В. Кремень, Г. Микитюк, О. і С. Нестулі, О. Отич, О. Пономарьов, О. Романовський, Л. Ткаченко та ін. Певним напрямом професійної підготовки лідерів-управлінців у різних галузях присвячено праці Я. Кобушко, В. Олуйка, К. Таранюк, А. Чечель, О. Яценко та ін. Питання формування лідерської компетентності та розвитку лідерського потенціалу у майбутніх офіцерів актуалізували Н. Агаєв, О. Бойко, В. Карпенко, О. Маковський, О. Романовський, В. Толкачов та ін. Значущість окремих чинників у формуванні лідерських якостей військовослужбовців розкрито у наукових розвідках В. Бабака, А. Галімова, В. Георгієв, О. Красницької, О. Кокуна, С. Максименка, В. Муженка та ін. Особливості підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України у ВВНЗ розглядали К. Грідіна, О. Головань, М. Ктіторов, М. Медвідь, А. Плаксін та ін.

Зважаючи на те, що концептуальними засадами сучасної вищої освіти постає компетентнісний підхід, покликаний забезпечити її фундаментальність, результативність та якість, важливими для нашого дослідження вважаємо напрацювання Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, О. Овчарук, О. Пометун, В. Ягупова та ін.

Попри істотний внесок дослідників у розроблення питань, пов'язаних із теоретичними і методичними засадами підготовки лідерів у безпековій сфері, ідеї формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-гвардійців у контексті нової парадигми військової освіти потребують подальшого розвитку.

Метою статті є уточнення та розширення напрямів формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів НГУ на основі наявних підходів у лідерології, вітчизняного і закордонного досвіду та з урахуванням нової візії підготовки військових професіоналів для сектору безпеки і оборони України.

Виклад основного матеріалу. Розгорнутий міждисциплінарний науковий дискурс, передусім філософів, політологів, економістів, соціологів, психологів і педагогів, а також фахівців з військової справи, навколо лідерства, що дає змогу репрезентувати численні теорії й концепції, пов'язані з цим феноменом, засвідчує: інтерес дослідників до означеної проблеми не вщухає. До того ж у пошуках шляхів стабільності у мінливому світі все більше стверджується розуміння лідерства як значущого тренду сучасності та важеля трансформаційних змін. Адже воно постає як нагальна суспільна потреба у відповідь на запити соціуму щодо самоорганізації й координації цілей, мети, завдань під час спільних дій, особливо у найскладніші періоди людства й вирішальні моменти його історичного розвитку. У цьому разі керівництво та лідерство розглядають як певний механізм, рушій суспільної взаємодії, адже загальновідомо, що зазвичай більшість людей не виявляють ініціативи щодо громадсько-значущих справ.

Лідери здатні згуртувати навколо себе інших людей, вплинути на їх поведінку, вчинки, навіть спосіб життя. О. Романовський акцентує на суспільному й індивідуальному характері лідерства, оскільки йдеться про силу впливу та особливі риси і якості, кількість прихильників і послідовників, масштаб особистості лідера, що визначається масштабом особистостей тих, хто слідує за ним, а також лідерський потенціал, спрямований на трансформацію навколишньої дійсності [4]. О. Бойко розглядає лідерство у військовому середовищі також передусім за наявністю послідовників, адже послідовники становлять його основу, воно ґрунтується на стосунках між лідером і людьми, що йдуть за ним, помічають його вчинки та поведінку. Лідер вибудовує цю міжособистісну взаємодію з оперттям на вчинки, риси і чесноти, цінні для послідовників, набуває серед них авторитетності, прихильності і довіри до власних рішень [5, с. 65].

У потужностях лідера вести за собою, впливати на колектив, мотивувати, розвивати, спонукати відображено розуміння лідерства як багатоаспектного соціально-історичного та психологічного феномена. Адже перебування людини в епіцентрі

суб'єкт-суб'єктних відносин лідерства пов'язано з її природою, що майже не зазнала змін на тлі значущих інтелектуальних і технологічних зрушень, а також досить складною внутрішньою світобудовою, одвічними прагненнями до саморозвитку, реалізації особистісних прагнень, вдосконалення себе та власного оточення [6].

Зазначену багатоаспектність деякою мірою пояснюють наявні теорії лідерства. Зокрема, за ідеями С. Нестулі, у теорії рис акцентується на значущих якостях особистості лідера; поведінкові теорії розглядають поведінкову модель лідера як власний приклад; ситуативні – визнають вплив послідовників на лідера, актуалізують риси і поведінку лідера відповідно до конкретної ситуації; теорії функціонального лідерства доводять значущість командної діяльності лідера і однодумців; ціннісні – стверджують відповідальність лідера перед самим собою, однодумцями, суспільством у цілому; теорії лідерства-служіння, або обслуговуючого лідерства, наголошують на змінах щодо ролі лідера – від начальника і контролера до партнера і натхненника; емоційне лідерство засвідчує значущість взаємної довіри між лідером і послідовниками; харизматичне лідерство пов'язано з ціннісними теоріями у розуміння винятковості, неординарності особи лідера, його надзвичайних якостей; трансакційні й трансформаційні теорії постають як ефективне лідерство, що забезпечує розвиток лідера і послідовників, які за певних умов виконуватимуть його роль [6]. Осмислення цих надбань лідерології сприятиме розумінню сутності впливу на підлеглих і командирів; особливостей підготовки та навчання лідерів і послідовників; шляхів їх професійного й особистісного зростання.

У безпековій сфері, покликаний захищати життя, гідність, основоположні права і свободи людини, демократичні цінності суспільства та суверенітет держави, розвиток лідерства детермінується самим його призначенням та викликами сучасної безпекової ситуації, що ускладнює традиційні способи відсічі безпековим загрозам в обстановці швидких змін у веденні бойових дій. Відповідно до цього затребуваність лідерства у Настановах Головного управління Міністерства Армії США (FM 6-22. Військове лідерство. Компетентність, впевненість, гнучкість) обґрунтовано так: «Професійні, природні лідери необхідні Армії, щоб справлятися із викликами у небезпечних і складних середовищах, з якими ми стикаємося» [7]. Цьому співзвучні ідеї Доктрини з військового лідерства у

Національній гвардії України: «Військове лідерство – це рух уперед та розвиток». Незалежно від особливостей історичного розвитку, лідерство є душею військового формування, його ціннісною основою [8]. В умовах євроатлантичного поступу України професійний розвиток персоналу безпекової сфери, зокрема і щодо лідерства, впродовж військової кар'єри для набуття оперативних спроможностей складовими сил оборони для виконання поставлених завдань, спільних дій у складі об'єднаних органів військового управління, їх взаємосумісності з відповідними структурами держав-членів НАТО, також потребує означеної сумісності. З огляду на це актуалізуються Настанови ФМ 6-22, які поєднують уроки минулого та проникливий прогноз майбутнього, щоб допомогти сформувати компетентних військових лідерів.

Сутність компетентнісного підходу розглядаємо з опертям на визначення поняття компетентності у Законі України «Про вищу освіту» (2014): це здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, що постає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей. Компетентність відображає успішну реалізацію здобутих знань і навичок у нестандартних обставинах, власному житті, побудові життєвих стратегій. У професійній діяльності компетентність виявляється у конкретних ситуаціях як готовність і здатність до її здійснення, що забезпечують професійно важливі якості та особистісні характеристики – розвиток світогляду, здібностей, інтересів, загальної культури, ціннісних орієнтацій, становлення активної життєвої позиції тощо. Особливості провадження професійної діяльності військовослужбовців НГУ пов'язані з відповідною підготовкою і здобуттям професійних компетентностей під час навчання, самоосвіти, військової кар'єри впродовж життя.

У системі вищої військової освіти реалізація компетентнісного підходу зумовлена посиленням вимог до фахівців у зв'язку із пришвидшенням модернізації військової техніки, озброєння і водночас швидким застаріванням військово-професійних знань; обмеженістю часу на опанування військово-професійних дисциплін практичного спрямування; закритістю інформаційних ресурсів в умовах ВВНЗ. До того ж компетентнісний підхід, посилений ідеями соціально-особистісного розвитку, відображеними у педагогічних теоріях і концепціях, забезпечує цілеспрямованість і цілезаданість освітнього процесу,

його прогностичну спрямованість, розвиток навичок і здібностей майбутніх офіцерів до аналізу, критичного оцінювання, передбачення розвитку подій і вміння їх застосування у військово-професійній діяльності [9, с. 313].

Здобуття компетентностей щодо професійної військової діяльності під час неперервного інтегрованого освітнього процесу для досягнення відповідних рівнів і ступенів освіти та/або рівнів військової освіти, формування нового стилю військового лідерства, добротності – мета трансформації військової освіти, у розумінні дефініції «парадигма» відповідно до ідей американського філософа Т. Куна як сукупності наукових досягнень, що визначають шляхи вирішення певної проблеми для наукового співтовариства, цілісного світогляду, в межах якого сформовано поточну теорію з усіма висновками, системами переконань, цінностей, технічних засобів тощо і водночас теоретико-методологічної моделі постановки та зразка у розв'язанні завдань наукового дослідження [10, с. 177].

З огляду на це йдеться про актуалізований у нашому дослідженні компетентнісний підхід, реалізацію особистісно орієнтованого й діяльнісного підходів, що забезпечують упровадження ідей людиноцентризму, студентоцентризму, засад гуманістичної педагогіки і педагогіки співробітництва, утвердження сучасного світогляду з відмовою від панівної за радянських часів авторитарної педагогіки та орієнтацією на інновації, кращі вітчизняні і світові освітні практики. Означені ідеї становлять підґрунтя підготовки майбутнього офіцера НГУ у ВВНЗ як ефективного військового керівника й успішного лідера.

Звернімо увагу на те, що особливості здійснення професійної діяльності у військовій сфері потребують розмежування понять «керівництво» і «лідерство», отже, виокремлення відповідних особистісних якостей та професійних характеристик. Командир свою діяльність скеровує з опертям на формальні посадові обов'язки, лідер – шляхом соціальної взаємодії в колективі. За традиційного підходу, стосунки «командир – підлеглий» вибудовуються згідно з ієрархією міжособистісних взаємин, що вимагає від підлеглих виконання наказів командира незалежно від своїх можливостей і мотивації, тоді як лідерство передбачає спонукання до досягнення спільної мети [11, с. 50].

З доктринального погляду, постать сучасного військового лідера в НГУ розглядають з урахуванням певної моделі, зразку за вимогами НГУ: яким повинен бути лідер, що знати і робити (здійснювати). Підгрунтя формування професійного характеру, становлення особистості, розвитку інтелекту забезпечують службовий і бойовий досвід, курси професійної військової освіти і підготовки, самостійна підготовка, самоосвіта.

Характер, особистість та інтелект – особливості військового лідера, що забезпечують реалізацію професійних компетентностей: вести за собою підлеглих, сприяти їх розвитку, досягати результатів у визначених завданнях. У цьому контексті індивідуальна лідерська здатність розглядається як змога оцінювати ситуацію щодо наявних загроз і можливостей, необхідних ресурсів та комунікації; мотивування особового складу на певний результат; сприяння в розвитку бойової спроможності. У колективі успішність військового лідера також пов'язана зі створенням позитивного соціально-психологічного клімату та ефективним впливом на особовий склад; командотворенням і згуртуванням, культурою взаємодопомоги та взаємопідтримки; відданістю гвардійським цінностям та національним військовим традиціям [2; 8].

Означені доктринальні підходи узгоджуються з напрацюваннями в галузі лідерології, зокрема, концепцією «Leadership based on character» («Лідерство засноване на характері») Інституту лідерства ім. Ігоря О. Ігнатовича у Ivey Business School, що утверджує чесноти лідерства – справедливість, хоробрість, гуманність, візійність тощо. На противагу науковим позиціям, що посилюють значущість компетентностей і навичок, не приділяючи уваги рисам характеру (чеснот), дослідники згаданого інституту обстоюють лідерство як характеристику, з якою не народжуються, а яка розвивається. Адже результати їх наукових пошуків засвідчують: лідерство – це вроджені задатки (24%) і те, чого можна навчитися, розвинути (76%) [12]. Такі узагальнення є цінними для нашого дослідження щодо формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів НГУ.

З-поміж наявних визначень базового поняття нашого дослідження актуалізуємо таке: лідерська компетентність офіцерів – динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, ціннісних орієнтирів, професійно значущих індивідуальних якостей їх особистості, які визначають її здатність і готовність впливати на волю і поведін-

ку інших суб'єктів професійної діяльності для ефективного виконання службових завдань [13]. Розвиток лідерської компетентності майбутніх офіцерів під час підготовки у ВВНЗ – це науково обґрунтована система організації та стимулювання їх активної діяльності шляхом навчання й самоосвіти, що забезпечують якісні особистісні зміни. Дослідники вказують на необхідність приділення уваги питанню лідерської компетентності майбутнього офіцера не лише у ВВНЗ, а й упродовж усієї служби [5, с. 85; 13]. Однак уже під час професійної підготовки курсанти мають можливість ознайомитися зі зразками лідерської поведінки, зокрема безпосередніх командирів і начальників.

Оскільки реалізація освітнього процесу у ВВНЗ передбачає створення певних педагогічних умов формування здатності особистості до майбутньої професійної діяльності та якостей, яких набувають у процесі підготовки, у цьому контексті йдеться і про забезпечення відповідних умов розвитку лідерської компетентності майбутніх офіцерів НГУ. Такими є: формування стійкого інтересу та мотивації щодо лідерства; запровадження інтерактивних педагогічних прийомів, змагальності у вирішенні квазіпрофесійних завдань; орієнтація на індивідуалізацію професійної підготовки, розвиток ініціативи та самостійності, індивідуального стилю лідерства у безпековій сфері; набуття досвіду практичного керівництва під час навчання, тактико-спеціальна підготовка, стажування у військах, організація військово-спеціальних ігор [13]. Змістовий аспект підготовки також передбачає спеціальний курс лідерства, ефективність якого пов'язана з використанням різних активних методів: неімітаційних (проблемна лекція, семінар-дискусія, групова консультація) та імітаційних (ситуаційні завдання, кейс-метод, мозковий штурм, ділова гра, а також психофізіологічний тренінг).

Уточненню і розширенню напрямів розвитку лідерства з метою адаптації ефективних практик, реалізації лідерства в освітніх програмах підготовки майбутніх офіцерів НГУ сприятиме ознайомлення з досвідом закладів військової освіти інших країн. Місія Національної академії Збройних сил США (The United States Military Academy, USMA), чотирирічного коледжу, який «формує, навчає, тренує та надихає» – розвиток військових лідерів, відданих армійським цінностям та готовим присвятити життя армії і нації. Лідерство має забезпечити успішність у складних

умовах, підготовку до професійної кар'єри та служіння нації. Освітню програму спрямовано на виховання сторін характеру як-от моральна, соціальна, громадянська, продуктивності та лідерства. Її мета: здобуття теоретичних, військово-тактичних знань, знань про військову культуру і роль командира; формування базових військових навичок, необхідних для служби і перемоги у складному світі, професійного вдосконалення, спілкування у команді, дискусій, побудови міжособистісних стосунків, розвиток критичного мислення та навичок вирішення проблем у різних середовищах (адміністративному, військовому, цивільному), вирішення конфліктів і виправлення помилок. Основу підготовки до лідерства становить активне навчання за методом Тейєра (учасники – 15-18 осіб) на основі самонавчання, розвитку інтелектуальних здібностей, перевірки знань [14].

У формуванні лідерської компетентності значущу роль відіграє професорсько-викладацький склад, що має надихати власним прикладом, сприяти взаємній повазі між персоналом і курсантами. Серед методів навчання використовують такі: тактичні ігри прийняття рішень, симуляційні вправи і відкриті дискусії. Мультидисциплінарний курс «Військове лідерство» охоплює заняття щодо формування характеру і власного стилю лідерства, вироблення стійкості до стресів, здобуття авторитету, етичного використання влади та її впливу. Курсанти готують «Портфоліо командира-лідера», орієнтоване на лідерську компетентність, саморефлексію, самооцінювання («Лідер-рефлексія»). Академічна студентська платформа-форум забезпечує контакти з видатними лідерами – взірцем для курсантів. Як військові лідери, випускники USMA вмотивовані й усвідомлюють свою суспільну і професійну роль [15].

У Київському інституті Національної гвардії України, у контексті модернізації підготовки майбутніх офіцерів сил сектору безпеки і оборони України шляхом імплементації стандартів і досвіду країн-членів НАТО, ФІЕР, сучасного досвіду ведення бойових дій із відсічі збройної агресії РФ проти України, запроваджено навчальну дисципліну «Лідерство», що належить до циклу «Військо-професійна підготовка». Її спрямовано на вивчення питань, пов'язаних із лідерством як соціально-психологічним феноменом, його типологією і стилями, ціннісними та етичними аспектами. Військове лідерство розглянуто в контексті професійної діяльності

офіцера, відмінностей між службовими повноваженнями і лідерством, лідерських якостей, теорії і практики конфліктології, ефективного лідерства у військових колективах тощо.

Реалізувати змістовий компонент підготовки дають змогу активні й інтерактивні, комунікативні, індивідуальні методи навчання (дебати, мозковий штурм, круглий стіл, вільний діалог тощо). Процесуальний компонент пов'язаний із забезпеченням умов для якісного освітнього процесу, що охоплює навчання, виховання і розвиток майбутніх офіцерів як військових лідерів, набуття ними відповідних поведінкових навичок, чеснот, якостей, необхідних для формування лідерської компетентності. У розвитку лідерського потенціалу ураховують дані військово-професійного відбору курсантів, подальше їх зростання, зокрема через наставництво старших курсантів над молодшими, що передбачає допомогу, передачу службового, навчального досвіду, що досить поширено за кордоном, наприклад, у згаданій Національній академії Збройних сил США. Оцінювання управління й лідерства покладається як на науково-педагогічних працівників, командирів, наставників, так і на однокурсників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, результати наукового пошуку дають змогу висувати, що ідеї військового лідерства набувають все більшої значущості, зважаючи на складність сучасного безпекового середовища, збройну агресію РФ проти України, євроатлантичний вибір України та необхідність, у зв'язку з цим, модернізації сектору безпеки і оборони, досягнення операційної сумісності відповідно до стандартів і процедур НАТО. Осучаснення підготовки військових фахівців нової генерації, спрямування її на виховання особистостей-лідерів пов'язано з новою візією військової освіти, підґрунтя якої становить компетентнісний підхід і лідерство.

У становленні військового лідера в НГУ враховано особливості професійної діяльності, завдання і функції НГУ, що потребує не лише професійних навичок, а й певних якостей, становлення характеру, подальшого особистісного та інтелектуального поступу. Цьому сприятиме службовий і бойовий досвід, курси професійної військової освіти і підготовки, самостійна підготовка, самоосвіта. Для формування лідерської компетентності майбутнього офіцера НГУ важливі як наявні моделі лідерства, досвід українських ВВНЗ, так і успішні практики з

розвитку військового лідерства у розвинених державах.

Подальші напрями наукових досліджень пов'язуємо з розглядом ефективних моделей підготовки військових лідерів у країнах-членах ЄІЕР.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну гвардію України» № 876-VII від 13 березня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

2. Доктрина діяльності Національної гвардії України. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2024/01/vkp-ngu-1-00-doktryna-diyalnosti-naczionalnoyi-gvardiyi-ukrayiny.pdf>.

3. Концепція трансформації системи військової освіти (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#top>.

4. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: монографія / За ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова. Харків: ФОП Мезіна В. В., 2017. 292 с.

5. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України: моногр. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2020. 667 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf.

6. Нестуля О. О., Нестуля С. І. Основи лідерства. Наукові концепції (середина ХХ – початок ХХІ ст.): навч. посіб. Полтава: ПУЕТ, 2016. 375 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8927>.

7. Військове лідерство. Компетентність, впевненість, гнучкість. Field Manual (Настанова, надалі FM) 6-22 (FM 22-100). URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/05/FM-6-22.-Лідерство.pdf>.

8. Доктрина з військового лідерства в Національній гвардії України. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/vkp-1-00.01-doktryna-z-vijskovogo-liderstva-v-ngu.pdf>.

9. Тарасюк Ю. Компетентнісний підхід в освітньому процесі військових закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 53 (2), 311–316. doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-46>.

10. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохо-

ва, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3551/1/Бліхар_М.%C2%A0А.ФІЛОСОФІЯ_Словник_остаточний_%282%29.pdf.

11. Карпенко В. С. Розвиток лідерської компетентності офіцерів Десантно-штурмових військ у системі післядипломної освіти: дис. ... д-ра філос. (PhD): 011. Київ, 2023.

12. Лідерство на полі бою: дослідження військового лідерства в Україні. URL: <https://lvbs.com.ua/news/liderstvo-na-poli-boyu-doslidzhennya-vijskovogo-liderstva-v-ukrayini/>.

13. Repetukha Ya. (2024). Developing future military officers' leadership competence in the military academies: pedagogical techniques and conditions. *Political Science and Security Studies Journal*. Vol. 5, No. 2. DOI: 10.5281/zenodo.13152053.

14. The United States Military Academy (USMA). URL: <https://www.westpoint.edu/>.

15. Wierzbic A., Taurogińska-Stich A. The formation of student leadership competence at selected military academies in the world. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej*. 2022. no. 164. pp. 513–525. DOI:10.29119/1641-3466.2022.164.39.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnu hvardiiu Ukrainy» №876-VII vid 13 bereznia 2014 roku [Law of Ukraine On the National Guard of Ukraine No. 876-VII of March 13, 2014]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>. [in Ukrainian].

2. Doktryna diialnosti Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Doctrine of activity of the National Guard of Ukraine]. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2024/01/vkp-ngu-1-00-doktryna-diyalnosti-naczionalnoyi-gvardiyi-ukrayiny.pdf>.

3. Kontseptsiiia transformatsii systemy viiskovoi osvity (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnia 2022 r. № 1490) [The concept of transformation of the military education system (as amended by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 30, 2022 No. 1490)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#top>. [in Ukrainian].

4. Rozvytok liderskoho potentsialu natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi ta upravlinskoi elity: Monohrafiia [Development of the leadership potential of the national humanitarian-technical and managerial elite] / Za red.

O. H. Romanovskoho ta O. S. Ponomarova. Kharkiv: FOP Mezina V. V., 2017. 292 s.

5. Boiko, O. V. (2020). Teoriia i metodyka formuvannia liderskoi kompetentnosti ofitseriv Zbroinykh syl Ukrainy: monohr [Theory and methodology of formation of leadership competence of officers of the Armed Forces of Ukraine]. Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok. 667 s. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf.

6. Nestulia, O. O., Nestulia, S. I. (2016). Osnovy liderstva. Naukovi kontseptsii (seredyna XX – pochatok XXI st.): navch. posib. [Fundamentals of leadership. Scientific concepts (middle of the 20th – beginning of the 21st century)]. Poltava: PUET. 375 s. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8927>.

7. Viiskove liderstvo. Kompetentnist, vpevnenist, hnuchkist. Field Manual (Nastanova, nadali FM) 6-22 (FM 22-100) [Military leadership. Competence, confidence, flexibility. Field Manual (Manual, hereinafter FM) 6-22 (FM 22-100)]. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/05/FM-6-22.-Liderstvo.pdf>.

8. Doktryna z viiskovoho liderstva v Natsionalnii hvardii Ukrainy [Doctrine of military leadership in the National Guard of Ukraine]. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/vkp-1-00.01-doktryna-z-vijskovogo-liderstva-v-ngu.pdf>.

9. Tarasiuk, Yu. (2023). Kompetentnisnyi pidkhid v osvithomu protsesi viiskovykh zakladiv vyshchoi osvity [A competent approach in the educational process of military institutions of higher education]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka*. 53 (2), 311–316. doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-46>.

10. Filosofii: slovnyk terminiv ta osoblyvosti [Philosophy: a dictionary of terms and personalities]/ V. S. Blikhar, M. A. Kozlovets, L. V. Horokhova, V. V. Fedorenko, V. O. Fedorenko. Kyiv: KVITs, 2020. 274 s. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3551/1/Blikhar_M.%C2%A0A.FILOSOFIIa_Slovnyk_ostatochnyi_%282%29.pdf.

11. Karpenko, V. S. (2023). Rozvytok liderskoi kompetentnosti ofitseriv Desantno-shturmovykh viisk u systemi pisliadyplomnoi osvity: dys. ... d-ra filosof. [Development of leadership competence of Assault Troops officers in the postgraduate education system]. (PhD): 011. Kyiv.

12. Liderstvo na poli boiu: doslidzhennia viiskovoho liderstva v Ukraini [Leadership on the battlefield: a study of military leadership in Ukraine]. URL: <https://lvbs.com.ua/news/liderstvo-na-poli-boyu-doslidzhennya-vijskovogo-liderstva-v-ukrayini/>.

13. Repetukha, Ya. (2024). Developing future military officers' leadership competence in the military academies: pedagogical techniques and conditions. *Political Science and Security Studies Journal*. Vol. 5, No. 2. DOI: 10.5281/zenodo.13152053.

14. The United States Military Academy (USMA). URL: <https://www.westpoint.edu/>.

15. Wierzbic, A., Taurogińska-Stich, A. (2022). The formation of student leadership competence at selected military academies in the world. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej*. no. 164. pp. 513–525. DOI:10.29119/1641-3466.2022.164.39.

Ktitorov Maksym

Candidate of Law Sciences,
Deputy head of the Kyiv Institute
of the National Guard of Ukraine for Scientific Work

Puhach Anzhelina

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher of the Research Laboratory
of Troops Training of the Kyiv Institute
of the National Guard of Ukraine

FORMATION OF LEADERSHIP COMPETENCE OF FUTURE NGU OFFICERS IN THE CONTEXT OF THE NEW PARADIGM OF MILITARY EDUCATION

The article raises the question of the formation of leadership competence of future officers of the NGU in the modern conditions of a complex security environment, the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, the Euro-Atlantic choice of Ukraine and the modernization of the security and defense sector on the basis of operational interoperability in accordance with NATO standards and procedures. The need to train highly educated, competent, motivated professionals of the security sector, to which NGU belongs, is emphasized, whose success is determined by professionalism, adaptability, mobility and leadership qualities.

Leadership as a multifaceted socio-historical phenomenon is considered on the basis of theories of leadership, which provides an understanding of the essence of influence on subordinates and commanders; peculiarities

of preparation and training. The development of military leadership is related to its very purpose and the challenges of the modern security situation.

The significance of the competence approach in the development of the leadership competence of the future officer of the NGU, which is reflected in the new paradigm of military education, is indicated. The figure of a modern military leader at NGU has been updated taking into account a certain model according to the requirements of NGU, in particular, what a leader should be, what he should know and do (perform), his features that ensure the realization of professional competencies. The concept of leadership competence has been updated and the directions of its formation have been clarified.

It is noted that for the formation of the leadership competence of the future officer of the NGU, both existing models of leadership, the experience of Ukrainian higher military educational institutions, and successful practices in the development of military leadership in developed countries are important. In this regard, educational programs on leadership, approaches to the formation of leadership competence at the Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine and the National Academy of the US Armed Forces were analyzed.

Keywords: *leadership; competence; security sphere; future officer; NGU; leadership potential; paradigm of military education.*